

Andres Urrutia

Ekaizpean: urte baten peskizan

Badira urte-hondarretan balantzea egiteko tenorea gogotsu hartzen dutenak. Erabaki sendoa, nonbait, horiena, aurtzen zer egin duten on eta zer burutu duten oker, bizitzaren kontu-korrontean sartzeko, eduki eta zor alderdi bitasunean kokatzeko.

Euroi dagokien gutxiena ere kendu gabe, esan dezadan bidenabar horiek beti-beti ito eta larri jarri nautela, urte-aldikada jartzen baitute ekintzen mugarri eta asmoen zedarri. Aurrekonturik estuenetan ere, urtez urteko egitasmoak izaten dira, nekez buru baitaitezke urte laburrean eginkizun izaten diren zeregin korapilatsuak.

Aldi neurgailuak behar omen eta erlojuak nahiko ez direlakoan, hona hemen, beste behin ere, urteak eskaini diguna gaingiroki azaltzeko prest.

Tituluan bertan adierazi dut lehen-lehena, gerogarrenean jorratuko ditudan gaien artekoa. Ez dakit zehatz-zehatz gaia den; ez dakit, grinaz edo lerrakeraz, pentsamoldea ote dudan. Badakit, hala ere, egunero-egunero dudala lagun, ohetik jaiki eta gaua arte.

Izan ere, goizetik gauera, etengabe (*thai* gabe esango lukete zuberotarrek), hortxe ari dira erretolika zaharbertutu horrekin, ekin eta ekin, munduan beste lelorik izango ez balitz bezalaxe.

Nor diren ez dakizuela? Erraz-eraz duzue. Egunkaria zabaldu, irratia entzun, telebista ikusi eta agudo etorriko zaizue mezua. Horra, euskaldunen patua. Zernahi egin ere, hura okaztagarri eta arbuiatzeko modukoa. Zernahi esan ere, hura gaitzesteko kinkan jarri, Espainia osoaren aurrean.

Muturkerietan nabilela? Baliteke. Artean, saltsa handi-mandi batean, deus bereiztekorik ez dela, badoaz, zaku berera, euskaltzaletasuna, abertzaletasuna, euskara, euskal

kultura eta abarrekoak, denak soka bereko hariak balira legez.

Ekaizpean. Horra euskal kulturaren azken urteko egoera edo albiste nabariena. Ez nabil, ez, behinolako Jose Eizagirrek idatzitako eleberriaz. Izendazio berekoa bada ere, oraingokoa, ekaitz gogorra da, mediatikoa, non-nahi eta noiznahi gogoratzen diona euskaltzaleari susmopean dagoela, sospetxapean, euskarari aspaldiko atxikimendua eskaini diolako.

Ekaizpean, berriz diot, lege eta zuzenbidearen eragina behin eta berriro jartzen direlako alertan eta abantean, zirikiturik estuenetatik biltzeko zeri eutsi eta euskal kulturaren geroari nondik oratu.

Homenbesteko ere ez da!, erantzungo dute arin-arin lasaitasunaren itxura eman nahi dutenek. Ekaizpetik etsipenera doan bide labur bezain errazean, haatik, bidegile asko ikus daitezke epe laburrean.

Gogo-huste honek, bistan da, ez ditu oztopatzen eta nekatzen baiezketasunaren zantzuak. Nekez, apurka-apurka, badatoz halako argi printzak, euskalgintzaren indarrak aldarrikatzen dituztenak.

Orain artekoan kriptikoegia izan banaiz ere, esan dezadan aurtengo gorabeheretan aitzin-gibel handiak sumatu ditudala euskalgintzan.

Hasteko, gizarte-giroan. Nabarmen-nabarmena da diru eta baliabideetan franko aurreratu duela euskalgintzak, sarri askotan merkatu-itxura hutsa eman arte. Merkatari berriek, nolana ere, ez dute erdietsi gizarte-mailako aurrerakada sakona, alegia, euskararen hedatzea maila eta talde anitzetara. Gogorrago dator bitasuna, eta, horretan, zer esanik ez, euskara iskilu moduan erabiltzeko tentazioa, deslegitimazio-prozesuan buru-burutik sartuta.

Onik onenean ere, horien aurreko jokamoldeak ganorra eta funts gabekoak. Badirudi jakintsu handi-mandi eta buru-iritzi batzuen eskuetan dagoela euskalgintzaren geroa, etorkizuna eurena eta ez bestea baita haien ustez, oraindik ere ez dakigula nork (herriak/agintariak/euren harrokeriak?) deitu dituen halako ospe handiko zeregin potolo eta astunak burutzera. Nire botoa, behintzat, ez dute.

Luzabailuze joan zait aurreko hori. Kezkaz nago ea kulturaz hitz egin beharrean, politikaz ez ote naizen mintzatu. Egia esan, berdin samarra da. Bateko, euskararen aurkako eraso, hizkuntza-politika jakin baten sareetan sartu nahia; besteko, horri aurre egin beharko lioketena gero eta tematiago euren zeretan, besteena aintzat hartzeko modukoa dela inoiz ere onartu gabe.

Zalantzan dut, bestalde, zeri heldu. Berri pozgarriek erabaki dute nire baitan, ia-ia ni neu ohartzeke, aurtengo oroitzapenetatik biraka ibiltzea eta bat-batean horietariko batzuk papereratzea. Betoz halakoak, arrapaladan baino, lasai-lasai eta hurrenkera egokian.

Labayru Ikastegiaren 25. urteurrena

Esan beharrik ez badago ere, Labayru Ikastegiaren ospakizuna izan da, beharbada, mendebalde honetan bizi dugun zerarik aipagarriena, euskalgintzaren ikuspegitik behinik behin. Ez noa hemen horretan luzatzera. Sasoi hartan esan nuena, alegia, obrak mintzo direla, erabat frogatuta eta indartuta dago. Argitalpenen zerrenda luzea eta ikerketen hurrenkera mardula dira nire estakururik preziatuenak, horien xehetasunak luze-zabal ematetik askatzen nautenak. Muzin egingo diot, hortaz, puntu horri; ez, ordea, bestelako honi, hots, Poupard kardinalak Euskalduna Jauregian esplikatu zigunari.

Gotzainetan sendo zegoen entzule kopurua; elizgizonez, ugari; laiko eta kulturazaleez, mamitsu eta jakingurats. Erne egon beharrekoak han ginen, belarrietatik zer entzun eta begietatik zer ikusi laster izango genuelakoan. Izan ere, halakoxea izan genuen Poupard kardinalaren hitzaldia. Luze bezain labur, gartsu bezain lasai; ahantzezinak ziren haren esamolde eta tankera, erritua, hitzaren eta hitzarekiko solasa, zin-zinezko erretorika eta, oro ren gainetik, mezua, Elizaren lana kultura bakoitzean zein den azpimarratzeko. Nago sinesgaberik sutsuenak ere begirunez entzungo zuela harako berbaldi orekatu eta betea, arlotik arlora eraman gintuena, irradan doan haize-zurrunbiloaren moduan.

Berriro ere lerrakera eta ukitu lirikoak jo nauela? Galde iezaiozu, euskaltzale horrek, bertaratzeko abagune izan zuen edonori. Hark emango dizu horren berri, eta horrela jakingo duzu nirea gehiegikeria ala justizia den.

Euskara eta Eliza Iparraldean: Baionako jarduna

Aspaldiko kezka da euskal kulturaren Iparraldeko euskararena. Ahaleginak ahalegin, Eliza izan da oraintsu arte euskarrik tinkoena euskararen alorrean. Ofizialtasunik gabe, euskarak ez du ganorazko zimendurik jendaurrean eta agerikoan, Elizak bultzaturikoak baino. Egoerak, alabaina, on-gaitzak zituen eta baditu, oraingoz ere, Lapurdin, Nafarroa Beherean edo Zuberoan.

Horren nondik norakoak izan zituen aztergai Euskaltzaindiak Hendaian, aurtengo irailean. Intziria, nolana ere, ez zen berria, bertako Elizak azterketa eta abarrekoak eginak baititu jada. Talderik arduratsuenak ere, entzule, garai bateko *Fededunak* giza aldrak berriro biztu duela izen bereko aldizkaria. Soziologia, erlijio-jarduna, giza eskubideak... horiek oro eta beste asko ere, egokitzen zaizkio afera horri.

Errealitatea, nolana ere, harago doa, eta bere aurpegi latza ezarri dio teoriaren mundu amultsuari. Hartara, eguneroko dema gordina da Iparraldeko elizkizunetan euskararik izatea bermatzea. Apaiz euskaldunak, oraingoz behinik behin, badira, gazterik ez bada ere. Kristauen artean, asko eta asko, bertara etorri beste lurralde batzuetatik, ondo merezitako zaharsaritzearen bila.

Euren euskararen ezagutza, tamalez, urri eta murrizta. Denak kristauak direla-eta, ezin inor baztertu. Hortaz, bada, bi-bion arteko autu-mautuak konpondu behar, Elizaren eta kristau erlijioaren onerako.

Horrexegatik batu dira Hendaiaiko udaletxera hainbat euskaltzale eta kristau arduratsu, Euskaltzaindiaren hegalpean, egoeraren berri eta diagnosis egiteko.

Ondorioak, bistan da, ezin epe laburrean gauzatu. Halakoek bide luzea eskatzen dute, eta, jakina, denon par-

taidetza. Eztabaidak, hala ere, hasiak dira, eta fruituak laster etorriko direlakoan nago.

Norberaren kristautasuna eta kultura nola uztartu eta estekatu, lotura hori nondik bideratu. Horra Iparraldean dagoen galdera latza, aurki Hegoaldean ere bere gordintasunean biziko duguna.

Euskara, literatura eta diglosia

Berrikitan izan dut eskura Jon Kortazar adiskideak ondutako liburu labur baina mamitsua. *Diglosia eta Euskal Literatura*. Tituluak berak gogorarazi dit osterantzeko kontua, hau da, behinola Anton Figuroa idazle galiziarrek bururatu *Diglosia e texto* (1988) hura. Ezusteko atsegina izan da hori, liburu horretarako zaletasuna begi-kolpe batez gogoratu didana. Harako gogoeta ohargarria egin du Kortazar mundakarrak, hizkuntza gutxituko literaturan Figuroaren lorratzetik joan nahi duena. Esparru teorikoa bilatu nahian, berebizikoa eta erakusgarria, liburu horretan egin den saioa. Hortaz, galizierazko literaturan arrunt denak gurean hamaika zokondo eta birunda izan eta horiek argiro plazaratzeko aiurria.

Gaia, bistan da, erabatekoa da gurean, hil ala bizikoa, batik bat zehazteko hizkuntzaren egoerak noraino baldintzatzen duen ganorazko literatura baten etorkizuna. Izenak gorabehera, izanak gaketzen gaitu eta iltzatzen, oskol hutsezko mamigabezia ez baita geroaren berme ziurra.

Komunikabideen besoetan bizi den literatura-merkatu honen barruan, sari eta ohore nagusi, oinarrizko eta eitezkolanaren lekuan. Halakoetan sinestea, egun euskarak dituen arazoen aurrean, beldurgarri eta ikaragarri, nire ustez.

Diglosiak eragiten duen literatura benazkoa ez ote den galdetu behar diogu gure buruari, beste batzuek jorratutako lana gider dugula. Galiziakoa ez ezik, Probentzakoa eta Euskal Herrikoa ditu aztergai Kortazarrek, Katalunia-koari aitortuz diglosiaren bide malkarretik irten izana.

Gero eta irtenagoak, askatuagoak ikusten ditu Kortazarrek gurea bezalakoak prozesu horretan. Aukera argia egin du erromantizismoaren aldetik:

Beraz, erromantizismoaren joera nagusiak —«hizkuntzak sortzen du literatura»— oraindik bizirik dirau gure artean. Eta horrela izan dadila.

Anton Figuroa bera ere, azterlari, *Nación, Literatura, Identidade* (2001) delakoan:

Para describir a interacción entre o mundo literario e o mundo social económico e político, para analizar, por exemplo, os posibles efectos mesmos do mundo académico dende o que escribo e dos seus hábitos, tan autónticos e indiferentes eles á situación exterior..., hai que poñer no seu lugar as razóns históricas dos acontecementos, hai que facer un esforzo de reflexión nesa dirección.

Bidean goaz. Jarrai dezagun, makurrak makur eta uzkurak uzkur. Ekaitzaren ondoren, jakina, eguzkia errege. ♪

Eguzki Urteaga

2002ko kultur balantzea egiterakoan ipar Euskal Herrira eta hizkuntzara mugatuko naiz. Laburbilduz esan nezake euskara aktualitatearen erdian kokatu dela urte honetan, besteak beste, bere inguruan sortu diren inizatibak direla eta. Izan ere, gertakari batzuek agerian utzi dute, nahiz eta euskararen egoera soziolinguistikoa kezagarria izan, euskara gizarteratzen zein instituzionalizatzen ari dela. Hor dira adierazle gisa inkesta soziolinguistikoen emaitzak, hizkuntza politikaren eraikuntza, euskarazko irakas-kuntzaren garapena ala herriko etxeen konpromisoa.

Euskararen egoera eta inkesta soziolinguistikoak

2002. urtean hainbat inkesta soziolinguistiko egin dira ipar Euskal Herrian eta, lehenik, Hizkuntza Kontseiluak